

**ŽENE I POLITIKA U BiH:
OD DISKRIMINACIJE
DO NEPARTICIPACIJE**

 KVINNA
KVINNA

 Sweden
Sverige

“This material is completely or partly financed by the Swedish International Development Cooperation Agency (Sida) and Kvinna till Kvinna. Sida and Kvinna till Kvinna does not necessarily agree with the opinions expressed. The author alone is responsible for the content.”

“Ovaj materijal potpuno ili djelimično finansira švedska međunarodna Agencija za razvoj i saradnju (Sida) i Kvinna till Kvinna. Sida i Kvinna till Kvinna ne moraju se neminovno slagati sa mišljenjima iznesenim u publikaciji. Za sadržaj je odgovoran sam autor/ica.”

IME I PREZIME:

Jasmina Sarajkić

E-MAIL:

jasminasarajkic.27@gmail.com

**ŽENE I POLITIKA U BiH: OD DISKRIMINACIJE DO
NEPARTICIPACIJE**

Tema eseja

MENTOR:

Asst. Veldin Kadić

Sarajevo, decembar 2021. godina

Abstract

Ovaj rad ima za cilj prikazati ulogu žena u bosanskohercegovačkoj politici i detektirati ključne diskriminatorne aspekte koji postoje u tom pogledu. Diskriminacija žena u bosanskohercegovačkoj politici nije uvijek jasno vidljiva i često su njene manifestacije latentne što uveliko onemogućava da se adekvatno prepozna. Rad će teorijskom analizom i empirijskim pokazateljima pokušati prikazati realno stanje, odnosno stvarne mogućnosti za aktivnijom participacijom žena u politici u Bosni i Hercegovini. Obuhvatit će se analiza regulatorno pravnog okvira u BiH koji tretira ovu oblast kako bi se utvrdili njegovi nedostaci i problemi koji postoje u implementaciji. Postojanje adekvatnog regulatorno pravnog okvira je jedna stvar dok je njegova implementacija i korištenje druga. Relevantnim empirijskim pokazateljima rad će se u nekom općem smislu pokušati napraviti paralela sa globalnim trendovima u ovoj oblasti. Kroz rad će biti prikazane i pozitivne i negativne strane učešća žena u politici Bosne i Hercegovine kao i time koliko bosanskohercegovački društveni kontekst i sredina imaju uticaja na ženu kao individualnu i političku ličnost.

Ključne riječi: *diskriminacija, politika, participacija, Bosna i Hercegovina, žena*

Uvod

Međunarodni proboj ljudskih prava u sferi političkog odlučivanja u zadnjih par decenija reflektirao se i na politiku i oblike diskriminacije koji postoje u tom pogledu. Globalni trendovi kojima prisustvujemo svjedoče u prilog povećanoj pažnji ovom fenomenu u mnogim državama. Sama činjenica da se uvijek u javnom i naučnom diskursu govori o participaciji žena u politici, a da ne govorimo o participaciji muškaraca govori da negdje postoji ukorijenjena i duboka diskriminacija. Ni Bosna i Hercegovina nije bila izuzetak u tom pogledu. Opterećeno ratno naslijeđe, etnički stereotipi, podijeljenost zemlje i neadekvatan i nedovoljno izgrađen regulatno pravni okvir nakon završetka rata imao je i svoje refleksije na ulogu i poziciju žene u bosanskohercegovačkoj politici. Ove anomalije su sigurno veliki hendikepi po pitanju diskriminacije na osnovu spola u BiH koja je očigledno dobro ukorijenjena. Zakoni koji su usvojeni se u nekim situacijama zanemaruju i prikazuju na jedan potpuno drugačiji način. Ovakav pristup regulatno pravnom okviru jedne države može samo dovesti do dubljih problema za koje se neće moći tek tako lagano naći adekvatno rješenje. Iako postoji mnogo diskriminatornih primjera kada su u pitanju žene u politici Bosne i Hercegovine, također postoje i primjeri dobre prakse u pogledu učešća žena u politici. Zbog jako male participacije žena u politici Bosne i Hercegovine postavlja se jedno od ključnih pitanja da li bosanskohercegovački društveni kontekst i sredina imaju veliki uticaj na ženu kao političku ličnost i koje su to promjene potrebne kako bi se jednakost tretmana¹ postigla.

¹ Ovaj termin "znači da svi pojedinci/ke trebaju biti tretirani/e jednako nasuprot diskriminatornim stavovima ili stereotipima o sposobnostima ili talentima skupina kojima pojedinci/ke pripadaju. Načelo jednakih mogućnosti jeste politička mjera stvaranja jednakih uslova ili okolnosti unutar kojih su osobe, nezavisno od svog pola/roda, klase, društvenog statusa, polne orijentacije, rase sposobne razviti pune potencijale i time ostvariti jednakost." (Dragana Dardić I Lejla Gačanica Vodič kroz Ustav od Ž do A, 2017:27)

Teorijski pristup i međunarodno pravni dokumenti u borbi protiv diskriminacije

Kada je u pitanju odnos ljudskih prava i žena kroz historiju može se na pojavnijoj ravni uočiti da su žene bile one koje su se suočavale sa nasiljem i diskriminacijom. Tada se podrazumijevalo da su žene one koje “trebaju” štititi, biti privržene porodici i ne miješati se u “bitne” poslove. Kako bi se ovakav pristup prema ženama iskorijenio bilo je potrebno da se vrijedno radi i bori se za prava žena i da se mehanizmi za ljudska prava prilagođavaju i afirmišu u tom pogledu. Od 1975-te godine koja je simbolično bila Međunarodna godina žena (engl: International Women's Year), počele su međunarodne konferencije o pravima žena i u širem smislu afirmišu njihove uloge u javnom životu. Prva takva konferencija održana je u Mexico City-u gdje je zaključeno da će se uspostaviti Svjetski plan akcije i tada je proglašena Dekada žena² Ujedinjenih naroda od 1975-te do 1985-te godine.

U Kopenhagenu je 1980. godine održana još jedna Međunarodna konferencija o pravima žena koja je bila preduslov za potpisivanje Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena. Nakon Kopenhagena održana je i treća ujedno konferencija o pravima žena u Nairobiju.³ Održavanjem ovih konferencija o pravima žena pokazalo se da je veliki dio žena iz cijelog svijeta bio uključen u ove konferencije i da su svojim trudom i radom postigle određene ciljeve i da su uspjele uspostaviti temelje za buduće konferencije o ženama. Paralelno sa ovim procesima došlo je i do jačanja međunarodno pravnog okvira koji bi jamčio prava žena u javnom životu. Jedna od najznačajnijih konvencija u tom pogledu je Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena – dalje: CEDAW (engl: Convention on the Elimination of All Form of Discrimination against Women), koja je jedan od ključnih dokumenata kada je u pitanju zabrana svakog oblika diskriminacije žena širom svijeta. Usvojena je 18. decembra 1979-te godine a stupila je na snagu 03. septembra 1981-e godine i od 193 države članice potpisalo ju je 188 država članica.

Ova Konvencija potvrđuje da žene i muškarci trebaju jednako učestvovati u političkim, društvenim i ekonomskim procesima. Ovom konvencijom je između ostalog utvrđen i izraz “*diskriminacija žena*” koji se definiše kao “svako razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje napravljeno na osnovu spola koji ima učinak ili svrhu narušavanja ili

² Dekada žena Ujedinjenih naroda od 1975-te do 1985-te godine podrazumijevala je prava koja su se ticala žena bila u fokusu međunarodnih konferencija koje su se održavale u tom periodu. Međunarodne konferencije koje su se održavale proizvele su značajnu političku posvećenost ženskim ljudskim pravima i jednakosti što je značilo da se postigla pozitivna promjena na tom planu. (Women's Rights are Human Rights, United Nations, New York 2014)

³ Women's Rights are Human Rights, United Nations, New York 2014. godina.

poništanja ili priznavanja, uživanja ili ostvarivanja žena bez obzira na njihov bračni status na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom ili bilo kojem drugom polju.”⁴ Iako su države potpisnice se obavezne pridržavati svih tačaka Konvencije to još uvijek ne jamči adekvatnu implementaciju i primjene iste na nivou nacionalnih država. Nažalost, ne samo u ovom slučaju nego i kod drugih međunarodnopravnih dokumenata primjetan je trend da neke države takve dokumente potpišu samo deklarativno i da se ne izgrađuje adekvatan nacionalni regulatorno pravni okvir koji bi omogućio implementaciju preuzetih međunarodnih obaveza-

Pozitivni međunarodni trendovi u pogledu prava žena nastavljani su četvrtom Međunarodnom konferencijom o pravima žena koja je održana u Pekingu 1995-te godine, gdje je uspostavljena i tzv. Pekinška deklaracija i platforma za akciju – PFA (engl: Beijing Declaration and Platform for Action), kojom je nastavljeno unapređivanje prava žena. Osnovni zadatak Pekinške deklaracije i platforme za akciju jeste da stavi fokus na oblasti koje su vezane za implementaciju ženskih ljudskih prava i da uspostavi program koji bi pomogao pri osnaživanju žena. Također određenim pregledima implementacije Pekinške deklaracije i platforme za akciju pokazalo se da iako postoji napredak kada su u pitanju prava žena još uvijek nije postignuta potpuna jednakost između muškaraca i žena niti u jednoj državi.⁵

Nakon održanog određenog broja konferencija o pravima žena gdje su uspostavljeni određeni temelji za daljnu implementaciju prava žena, 31. oktobra 2000-te godine usvojena je temeljno važna Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a br. 1325 o ženama i sigurnosti,⁶ koja govori o ratnom uticaju na žene i djecu. Rezolucija je bazirana na činjenici da su te dvije

⁴ Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, član 1. 1979. godina.

⁵ Women’s Rights are Human Rights, United Nations, New York 2014. godina.

⁶ Rezolucija na globalnom nivou daje strateške smjernice državama u pogledu afirmacije prava žena. Neke od ključnih tačaka rezolucije su:

1. “Poziva države članice da osiguraju povećanu zastupljenost žena na svim razinama odlučivanja u nacionalnim, regionalnim i međunarodnim institucijama i mehanizmima za prevenciju, upravljanje i rješavanje sukoba;
2. Podstiče generalnog sekretara da provede svoj strateški plan akcije (A/49/587) koji poziva na povećanje učešća žena na nivoima odlučivanja u rješavanju sukoba i mirovnim procesima;
3. Poziva generalnog sekretara da imenuje više žena za predstavnike i izaslanike koji će obavljati usluge u njegovo ime te u tom smislu poziva države članice da daju kandidate za glavnog sekretara za uključivanje u redovno ažuriran centralizirani popis;
4. Poziva generalnog sekretara da nastoji proširiti ulogu i doprinos žena u operacijama Ujedinjenih naroda na terenu, a posebno među vojnim posmatračima, civilnom policijom, ljudskim pravima i humanitarnim osobljem. (United Nations Security Council, Resolution 1325, 2000:2)

skupine najviše pogođene ratnim dešavanjima.⁷ Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1325 o ženama i sigurnosti bila je značajna iz razloga jer je ona predstavljala rezultate svih prethodnih aktivnosti koje su uspjele sprovesti grupe aktivistica i jer se njome uspostavljaju određeni ciljevi koji se odnose na žene i djevojčice u ratu te koliko ratna dešavanja utiču na njih. Nema sumnje da su u oružanim konfliktima ove dvije skupine najranjivije pa je bilo nužno osnažiti ne samo njihovu zaštitu nego i učešće žena u mirovnim operacijama i međunarodnim naporima izgradnje mira. Mnoga istraživanja su pokazala kako se žene u mirovnim operacijama ne fokusiraju samo na rat već i na druge sfere sigurnosti u državi i zbog toga je potrebno da iste budu više uključene u ovakve aktivnosti jer je izgradnja mira višedimenzionalna aktivnost.

Sa ove tačke gledišta osvrćući se na historijski razvoj prava žena, zaista se može primjetiti da su žene u današnjem vremenu aktivne na svim razinama odlučivanja kao i u nacionalnim, regionalnim i međunarodnim institucijama ali to je opet jako mali broj naspram onog koji bi trebao biti. Historijska borba koja je prethodila današnjem stanju je vrlo značajna i veliki progres koji je napravljen u tom pogledu ne bi bio moguć bez te borbe. Da nije bilo hrabrih žena koje su odlučile boriti se protiv diskriminacije i pokušati je iskorijeniti i staviti s onu stranu civilizacijskih vrijednosti vjerovatno danas žene ne bi bile zastupljene na određenim pozicijama.

Aktivistice koje su se borile za prava žena su bile svjesne da taj proces neće biti jednostavan i da će biti potrebno da se žene širom svijeta pokrenu i pridruže aktivisticama kako bi postigle svoje ključne ciljeve. Svaka konferencija o pravima žena koja je održana značila je pomak u borbi za ravnopravnost žena i dala nadu i motivirala žene da postoji mogućnost promjene. U današnjem vremenu na globalnom nivou djeluju i brojna ženska udruženja za jačanje prava žena, koja pokazuju koliko zapravo žene žele postići svoju emancipaciju. Globalni trendovi po pitanju prava žena mnogo su napredovali i time možemo vidjeti zastupljenost žena u kreiranju političkih, ekonomskih i ekoloških politika kao i u oružanim snagama, policiji, medijima itd. Osvrćući se na historijski razvoj prava položaja žene, primjećuje se da se uloga žene mijenja i da je svijet sve više svjesniji da su i žene jednako sposobne kao i muškarci.

⁷ Rezolucija 1325, UN, 2000. godina.

Regulatorno pravni okvir u BiH i aspekti diskriminacije

Bosna i Hercegovina je u političkom smislu jako kompleksna kao država zbog svog unutrašnjeg uređenja jer je podijeljena na entitete tj. Federaciju BiH, Republiku Srpsku i Distrikt Brčko. Iako je Bosna i Hercegovina definisana kao demokratska država koja treba da poštuje sve međunarodne i domaće pravne akte i postupa na osnovu istih, situacija u praksi je nešto drugačija od toga.

Kada je u pitanju *Zakon o ravnopravnosti spolova* u Bosni i Hercegovini on jasno određuje i zabranjuje bilo koji vid diskriminacije spolova.⁸ Ono što se može vidjeti jeste to da je diskriminacija u svakom obliku zabranjena i da se potencira zastupljenosti oba spola u svim područjima javnog i privatnog života. *Zakon o ravnopravnosti spolova* BiH onemogućava svim osobama jednak tretman i mogućnosti. Pored toga, na nivou entiteta ustav Federacije BiH također govori o ljudskim pravima i slobodama i o zabrani diskriminacije na osnovu spola i s druge strane, Ustav RS-a također sadrži odredbu o zabrani diskriminacije žena u poglavlju: Ljudska prava i slobode.

Sama izrada strateških dokumenata i politika djelovanja za borbu protiv diskriminacije je dug proces koji zahtijeva mnogo truda i rada kako bi krajnji ishodi bili pozitivni. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je također zaduženo da učestvuje u kreiranju ovih politika, oni su pokušali izgraditi nacionalni program za suzbijanje diskriminacije u BiH. Kako bi izgradnja ovakvog dokumenta bila uspješna ona je zahtijevala koordinaciju između različitih nivoa vlasti i relevantnih agencija i aktera.⁹

⁸“Ravnopravnost spolova znači da su osoba muškog i ženskog spola jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status i jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.” (Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, Službeni glasnik BiH broj 102/09, 2010:2)

⁹ Ključni akteri u ovom procesu su:

- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH - prati provedbu *Zakona o zabrani diskriminacije*;
- Relevantni organi sa svih nivoa vlasti u BiH (državni, entitetski, Brčko distrikt BiH i kantoni);⁸⁹
- Institucija ombudsmena BiH – kao centralna institucija za zaštitu od diskriminacije;
- Sudovi u BiH – kao pružatelji zaštite putem parničnih postupaka i upravnih sporova;

Također, Evropska komisija je pozvala Bosnu i Hercegovinu da prisutpi izradi javnoj politici djelovanja u oblasti zaštite ljudskih prava, iz razloga što se smatralo da je bilo potrebno unaprijediti institucionalni, pravni okvir kada su u pitanju ljudska prava i zabrana diskriminacije. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je 2016. godine pokrenulo proces izrade strateškog dokumenta za suzbijanje diskriminacije, međutim takav dokument još nije dovršen zbog nedovoljne političke volje da se bavi tim pitanjima.¹⁰

U suštini oblici diskriminacije u BH kontekstu su jasno vidljivi u svim nabrojanim sferama i privatnog ali i javnog života. Pored toga nepostojanje rodno senzitivnog jezika od temeljnih pravno-političkih akata poput Ustava do drugih zakona u BiH je evidentno. U javnom diskursu diskriminacija žena je najčešće povezana sa njihovom ulogom i djelovanjem u društvu. Stoga, sasvim opravdano i legitimno je postaviti pitanje, u kojoj mjeri postoji perspektiva za aktivniju i snažniju žensku participaciju u javnim sferama djelovanja? Ako javnu sferu djelovanja motrimo kroz naprimjer segment zapošljavanja i odgovor na ovo pitanje posmatramo iz formalno-pravne perspektive možemo uočiti da *Zakon o zabrani diskriminacije* u BiH jasno propisuje da su svi ravnopravni u procesu zapošljavanja po osnovu spola. No, pitanje je koliko se konzervativnost i patrijarhalnost BH društva nevidljivo opire ovoj zakonskoj odredbi. Čak iako žene možda imaju jednake zakonske mogućnosti čini se da ih ponekad sam kontekst i konzervativni narativi unutar BH društva sprječavaju da apliciraju ili bave se određenim poslovima koji su unutar ovih narativa rezervirani za muškarce. Kao što smo već naveli sama kompleksnost državnog uređenja Bosne i Hercegovina stvara podlogu koja doprinosi diskriminaciji i problemima u implementaciji zakona.

Iz prethodno elaboriranog vidljivo je da je diskriminacija u BiH jako puno zastupljena i to ne samo onih na osnovu spola. Iako postoji relativno dobar i izgrađen regulatorno pravni okvir on nekad nije dosljedan u praksi. Diskriminacija na osnovu spola vrlo često je dobro skrivena i jako teško je prepoznati pa se čini da je nema. No, nažalost ipak je ima. Analiza javnih i

-
- Agencija za ravnopravnost spolova BiH – kao institucija koja prati provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova BiH;
 - Pružatelji pravne pomoći (i besplatna pravna pomoć i drugi pravni stručnjaci) – kao akteri koji omogućavaju pristup pravdi;
 - Organizacije civilnog društva – kao učesnici u aktivnostima na sprečavanju diskriminacije;
 - Sindikati – kao pokretači postupaka u predmetima koji se odnose na diskriminaciju u oblasti rada. (Vidjeti šire u: Procjena rada institucija u BiH u borbi protiv diskriminacije, OSCE, 2019:57)

¹⁰ Procjena rada institucija u BiH u borbi protiv diskriminacije, OSCE, 2019.

dostupnih podataka o uključenosti žena u BH politici koja će biti obrađena u sljedećem naslovu to najbolje pokazuje.

Diskriminacija žena u politici kroz praksu – studija slučaja izbori u BiH 2020. godine

Da diskriminacija žena u BH politici postoji o tome nam svjedoče svakodnevna zapažanja. Iako se žene trude da svoje političke ciljeve ostvare i da budu što uspješnije u svom poslu nažalost to nije prepoznato od druge strane zbog određenih predrasuda. Počevši samo od predizbornih kampanja gdje se jako malo prostora u javnom prostoru daje ženama da artikuliraju svoje političke stavove. Također ukoliko nikako nema žena na listama problem se javlja onda u tome zašto žene ne žele uzeti participaciju u političkoj sferi. Uzimajući u obzir da prema popisu stanovništva u BiH iz 2017. godine ima 1.798.889 žena a muškaraca 1.732.270 vidljivo je da postoji ozbiljna diskrepanca u pogledu participacije žena i muškaraca u političkom životu. Osvrćući se na podatke iz 2016. godine na izborima je izabrano samo šest žena za načelnice dok niti jedna žena nije izabrana za gradonačelnicu. Dalje, procenat žena u Predstavničkom domu PS BiH je 23,8%, dok je u Domu naroda BiH zastupljenost žena 13,3%.¹¹

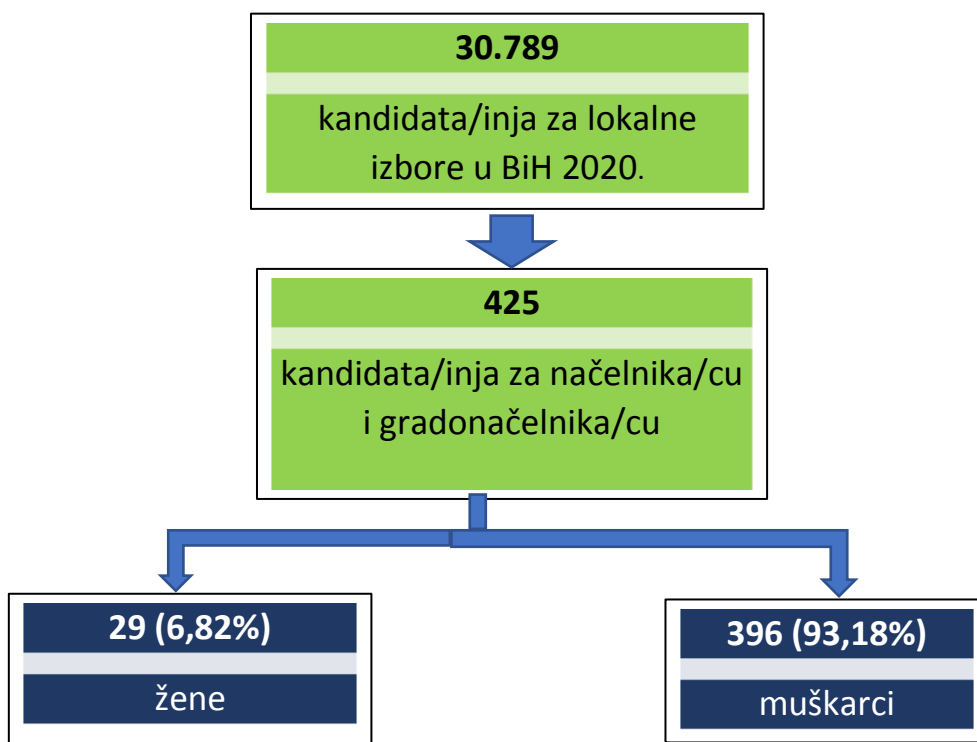
Prema podacima Izbornog pokazatelja 2020-te godine na Lokalnim izborima, prema spolnoj strukturi izabrano je 627 žena tj. 18,89%, a muškaraca 2,692 tj. 81,11%. Od toga je za načelnika izabrano 137 tj. 96,48% dok je za načelnicu izabrano samo 5 žena tj. 3,52%. Kada je u pitanju Općinsko vijeće, 622 žene odnosno 19,58% je izabrano u Općinsko vijeće, dok je muškaraca bilo nešto više, tačnije 2,555 tj. 80,42%.¹² Prema ovim podacima jasno je vidljivo su muškarci u većem broju zastupljeniji u bosanskohercegovačkoj politici nego žene. To znači da su birači više davali prednost muškarcima nego ženama pa je stoga nužno za tematiku ovog rada postaviti pitanje: da li je takav odabir na bazi političke afilijacije i političke stručnosti ili drugih društvenih uzroka. Prethodno izneseni podaci također mogu biti demotivirajući za žene koje žele da se bave politikom.

Problem malog broja žena u politici također može biti rezultat koliko zapravo pripadnici svoje stranke imaju razvijenu svijesti o ravnopravnosti spolova i koliko pribjegavaju stereotipima i predrasudama. Ukoliko to u određenoj stranci ne postoji onda dolazi do toga da žena nema na listama ili u krajnjem slučaju se stavljaju kako bi popunile određenu kvotu. Žene koje se aktivno bave politikom i koje su istrajne u tom pozivu su zaista pokazale da su itekako sposobne obavljati poslove na funkcijama koje su od velike važnosti za državu. Ono na šta se treba fokusirati jeste osnaživanje žena u politici kroz različite edukacije i političke kampanje.

¹¹ Radio Slobodna Evropa, Bosna i Hercegovina: Žene brojnije, ali u BiH vladaju muškarci, 2018. Godina.

¹² Vidjeti šire: Izborni pokazatelj 2020, Centralna izborna komisija, Sarajevo.

Spolna zastupljenost na lokalnim izbornim listama u Bosni i Hercegovini:

Shema br. 1. Rezultati Lokalnih izbora za 2020. godinu¹³

Ova shema prikazuje koliko je zapravo mala izlaznost žena na izbore naspram muškaraca. Biti žena i baviti se politikom u Bosni i Hercegovini je izazovan i težak proces ali one žene koje vjeruju u sebe i vjeruju u promjene mogu uspjeti ne osvrćući se na stereotipe i prepreke koje im njihova okolina zadaje. Opće je poznato da velikog uticaja ima patrijarhalnost našeg društva koja se više može osjetiti a manje vidjeti, gdje se podrazumijeva da žena treba da se brine o porodici dok su muškarcima prepuštene “bitne” uloge u društvu. Zbog ovakvih razloga žene ne daju sebi priliku i pokoravaju se takvim razmišljanjima. Također konzervativnost samog našeg društva gdje se sve smatra određenim vidom sramotnog ponašanja utiče na psihu kod žena i time određeni broj žena koje su manjina ipak odlučuju ostanu u granicama koje im je postavilo društvo i ne pokazati svoje talente i kvalitete. Davni historijski kontekst BiH u kojem je mogućnost za edukaciju i školovanje djevojčica i žena bila vrlo limitirana jer se smatralo da je njima mjesto u kući rezultirao je kroz historiju velikim brojem nepismenih žena što ima svoje refleksije i na današnje stanje. Prednost se

¹³ Podaci preuzeti sa Radio Slobodna Evropa, Bosna i Hercegovina: Općinski izbori u BiH: A gdje su žene?, 2020. godina.

davala muškarcima jer se smatralo da su oni i jači i sposobniji, iako bi neke žene usudile da se suprotstave takvom ponašanju to bi nerijetko rezultiralo porodičnim nasiljem i stvaranjem pritiska kako će društvo reagovati na to. Ovakvi primjeri su u današnjem vremenu u velikom broju iskorijenjeni ali još uvijek u nekim ruralnim sredinama su zastupljeni i predstavljahu se kao “normalna” pojava, iako nema nekih preciznih empirijskih pokazatelja o tome.

Sam regulatorno pravni okvir u BiH čini se ne onemogućava žene da uzmu aktivnijeg učešća u društvenim procesima i procesima donošenja ključnih odluka. Međutim, bez obzira na to već na pojavnoj ravni je vidljivo da su ključnim funkcijama u većini javnih institucija i poslovnih kompanija muškarci. To implicira postavljanje sljedećeg pitanja: Ako regulatorno pravni okvir ne diskriminiše žene u BiH po pitanju njihove aktivnije participacije u javnom životu, a s druge strane praksa pokazuje da je vrlo mali broj žena na istaknutim pozicijama u društvenom poslovnom i političkom životu logično je u tom smislu zapitati se gdje leže uzroci takvog stanja. Da li se ovom praksom ustvari pokazuje da ženi nije mjesto tu i da jednostavno nisu sposobne da obnašaju takve funkcije. Ako je to tako, onda je problem diskriminacije žena u javnom životu u BiH daleko dublji nego što se to na prvu čini. To znači da uzroci nisu pravne nego sociološke prirode a to onda zahtijeva cjelokupnu transformaciju društvene svijesti.

Ključni problem u cjelokupnoj tematici diskriminacije žena jeste mentalitet bosanskohercegovačkog društva, koji bi trebao da se određenim načinima postepeno mijenja kako bi došlo do jednakosti tretmana i kako ne bi postojale situacije da žene zbog određenih faktora moraju trpiti diskriminaciju. Politički svijet u Bosni i Hercegovini je veoma kompleksan i na većini “viših” pozicija obično se nalaze muškarci, jer stereotipi koji su unaprijed stvoreni time da “ženi nije mjesto u politici” prevladavaju i obično one žene koje se hrabro odluče da se bave politikom ozbiljnije i da u istoj napreduju što više, nerijetko se susreću nekad sa direktnim, a nekad sa manje indirektnim provokacijama. Pored patrijarhalnosti i mentaliteta našeg društva još jedan od ključnih problem jeste što mi kao društvo nismo spremni na društvenu katarzu koja bi donijela dobro, ne samo određenim pojedincima već svima.

Zaključak

Na samom kraju ovog rada dolazi se do određenih zaključnih razmatranja da su žene osvrćući se na historiju imale jako zapostavljenu ulogu u društvu u kojem su se nalazile. Početkom borbe za prava koja im pripadaju ključnu ulogu su imale aktivistice za ljudska prava i slobode koje su svojim neprestanim i napornim radom skupa sa ostalim ženama uspjele postići neke od većih ciljeva koje su imale. Od 1975. godine počele su Međunarodne konferencije o ženama čiji je glavni cilj bio uspostaviti Konvencije o bilo kojoj zabrani diskriminacije nad ženama i ukazati koliko je veliki problem takve diskriminacije u današnjem globalnom društvu. Konferencije koje su se nizale bile su i više nego uspješne i svaka je imala odličan ishod, to sve ne bi bilo moguće da osobe koje su se borile za to nisu bile ustrajne i da nisu željele promijeniti sve na bolje i budućim generacijama osigurati koliko toliko mir i sigurnost u pogledu takvih stvari. Regulatorno pravni okvir po pitanju diskriminacije u Bosni i Hercegovini ima jasno definisane odredbe koje ukazuju na svaki vid zabrane bilo koje diskriminacije na osnovu spola. Iako je Bosna i Hercegovina potpisnica većine međunarodnih ugovora o ljudskim pravima i slobodama, opće je poznato da je njihova primjena u našoj zemlji vrlo limitiranog dometa. Iz dana u dan postoji sve više slučajeva diskriminacije po raznim osnovama što je poražavajuća činjenica za državu koja ima potpisane takve ugovore. Na koncu, odustati se ne smije. Edukacija i osnaživanje žena na političkim i drugim poljima igra važnu ulogu u brobi protiv njihove društvene diskriminacije koja je kako smo već ranije objasnili vrlo često skrivena nije je lahko detektirati. No, za epohalne iskorake u tom pogledu potrebna je podrška cjelog društva i institucionalna podrška države BiH.

Literatura

1. Beridan I., Tomić M. I. i Kreso M., (2001): Leksikon sigurnosti – drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo: DES
2. Dardić D. i Gačanica L., (2017): Vodič kroz Ustav BiH od Ž(ena) do A(mandmana), Banja Luka: Helsinški parlament građana Banja Luka
3. Tikveša A. i Rožajac-Zulčić M., (2019): Rodna ravnopravnost teorija, pravo, politike, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar Univerzitet u Sarajevu – Pravni fakultet
4. Ždralović A., Gavrić S. i Rožajac-Zulčić M., (2020): Kojeg je roda sigurnost?, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar
5. Centralna izborna komisija, (2021): Izborni pokazatelj za 2020. Godinu, Dostupno na: https://www.izbori.ba/Documents/2020/Zbirna_Statistika_2020.pdf , Pristupljeno: 22.01.2022.
6. Human Rights Watch, (2019): Bosna i Hercegovina: Etnicka diskriminacija ključna prepreka, dostupno na: https://www.hrw.org/bs/news/2019/12/12/336681?fbclid=IwAR3_IsYJT5capsikqQAyys4aI2HYKL2RBHLmdrdehk8ANqZU1gYFjJLDFDs , pristupljeno 25.12.2012.
7. International Justice Resource Center, Women's Human Rights, dostupno na: <https://ijrcenter.org/thematic-research-guides/womens-human-rights/?fbclid=IwAR2Ea1YdfrhaMR-WKY7qR4044IrbO1pPn1ZjMD4paUIxXWD1jc-7SP1uoGI> , pristupljeno: 25.12.2021.
8. OSCE, (2019): Procjena radainstitucija BiH u borbi protiv diskriminacije, dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/f/414674.pdf> , pristupljeno: 25.12.2021.
9. Radio Slobodna Europa, (2018): Žene brojnije ali u BiH vladaju mušksrci, dostupno na: https://www.slobodnaevropa.org/a/zene-i-muskarci-u-bih/29261227.html?fbclid=IwAR2aKKVioRxng-xN_26yQvjwZiU-HN0kOv0L0pax5b3BLqeJNJxSo_nkrh8 , pristupljeno: 25.12.2021.
10. Radio Slobodna Europa, (2018): Malo žena na mjestima gdje se odlučuje, dostupno na: https://www.slobodnaevropa.org/a/29197488.html?fbclid=IwAR154ID6pjJeVwcfYuUb4GWP0f7e7KFJ7g0JWV3wgCL_4Dz2YO7cW6oJS2Q , pristupljeno: 25.12.2021.
11. Radio Slobodna Europa, (2020): Općinski izbori u BiH: A gdje su žene?, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/op%C4%87inski-izbori-u-bih-a-gdje-su>

[%C5%BEene-
/30842260.html?fbclid=IwAR1zshKiLFdUrfBvD0y2vVd5fIYvBKZqIHNSmnx_Lpu
LMTBW7Kr4qdAZl9I](#) , pristupljeno: 25.12.2021.

12. United Nations, (2014): Beijing Declaration and Platform for Action, dostupno na: https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CS/W/PFA_E_Final_WEB.pdf , pristupljeno: 25.12.2021.
13. United Nations, Convention on the Elimination of All Form of Discrimination against Women, dostupno na: https://undocs.org/en/A/RES/34/180?fbclid=IwAR3xRelY-gSe3pt2Hlqdv9Yj8ocdwlyOE2nUPwQKfSqzF_HzP8iySBM87EU , pristupljeno: 25.12.2021.
14. United Nations, A Brief Survey of Women's Rights, dostupno na: https://www.un.org/en/chronicle/article/brief-survey-womens-rights?fbclid=IwAR0JiR_pScjDkzuFunfVhne5ag3KmO1bqRWLjDIt1YxqXsFAX1fwYv7sgKA , pristupljeno 25.12.2021.
15. United Nations, (2014): Women's Rights are Human Rights, New York and Geneva: United Nations Publication, dostupno na: <https://www.ohchr.org/documents/events/whrd/womenrightsarehr.pdf?fbclid=IwAR3XUqBoi42GJX3-63tO5VOG90ZtJN0a3lT1Ai2K6xj3n8oWkWNd9PcZGhM> , pristupljeno 25.12.2021.
16. Službeni glasnik BiH“ broj 102/09, Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, dostupno na: file:///C:/Users/DT%20User/Downloads/zakon_o_ravnopravnosti_spolova_BiH.pdf , pristupljeno: 25.12.2021.

